

NÁRODNÍ OBROZENÍ – PRVNÍ A DRUHÁ FÁZE

Národní obrození je kulturně-politické hnutí, které probíhalo od poslední čtvrtiny 18. století až do 50. let 19. století.

Národní obrození mělo tři hlavní cíle:

1. pozdvihnout český jazyk (hlavní znak národa) na úroveň vyspělých jazyků, vytvořit spisovný český jazyk a zavést mateřský jazyk do škol (s obnovou české literatury souvisel i zájem o národní historii a folklór),
2. obnovit českou kulturu a vědu,
3. získat samostatnost v rámci Rakouska (austroslavismus).

Marie Terezie

Josef II.

Klasicistní Nosticovo divadlo bylo postaveno v roce 1783. O čtyři roky později v něm Amadeus Mozart osobně dirigoval operu Figarova svatba.

Významný empírový zámek Kačina nedaleko Kutné Hory nechal postavit Jan Rudolf Chotek podle plánů drážďanského architekta Christiana Friedricha Schurichta. Nyní je v něm Muzeum českého venkova.

Příčiny národního obrození: V zemích Koruny české byla za vlády Habsburků (od roku 1526) čeština potlačována, i když stále dvě třetiny obyvatel mluvily česky. Většina obyvatel žila na venkově, ve městech bydlelo jen patnáct procent obyvatel. Po reformě státní správy v 70. letech 18. st. se stala němčina úředním jazykem. Ve městech se mluvilo převážně německy a čeština vymizela z oficiálního kulturního života. České knihy nebyly vydávány.

Habsburská panovnice **Marie Terezie** začala reformovat feudální stát. V roce 1774 zavedla povinnou školní docházku. Její syn **Josef II.** vydal v roce 1781 v duchu osvícenského absolutismu **tzv. toleranční patent**, jímž otevřel cestu k náboženské svobodě. Téhož roku také **zrušil nevolnictví**. Díky tomu se česky mluvící obyvatelstvo mohlo stěhovat z venkova do měst, a tím se znovu oživil zájem o český jazyk a kulturu. Tlak habsburského centralismu vadil i německy mluvící šlechtě, která podporovala kulturní snahy národních buditelů. Základem národního uvědomění se stal vztah k zemi, dějinám a jazyku předků.

FÁZE NÁRODNÍHO OBROZENÍ

Období	Významné události a činnosti	Významné osobnosti
1. fáze – obranná 70. léta 18. st. – 1805 <i>klasicismus</i> <i>osvícenství</i> <i>empír</i>	„obrana“ českého jazyka, studium českého jazyka, slovníky, vlastenecké divadlo „Bouda“, vlastenecké noviny od r. 1789, slavistika, studium historie, počátky básnictví – almanachy	jazykovědci: Josef Dobrovský a Václav Fortunát Durych; historikové: Gelasius Dobner, František Martin Pelcl; vydavatel: Václav Matěj Kramerius; divadelníci: Václav Thám, Karel Ignác Thám a Prokop Šedivý; loutkář: Matěj Kopecký; básníci: Antonín Jaroslav Puchmajer, Šebestián Hněvkovský
2. fáze – ofenzivní 1805 – 20. léta 19. st. <i>peromantismus</i> <i>v architektuře,</i> <i>tzv. historismus</i>	sběratelská činnost, dějepisectví, 1818 Vlastenecké muzeum v Čechách, vznik české terminologie, purismus, slovníky, Metternichův absolutismus, Rukopisy královédvorský a zelenohorský, ohlasová poezie, překladatelství, slovanská vzájemnost	jazykovědec: Josef Jungmann; divadelníci: Václav Kliment Klicpera a Jan Nepomuk Štěpánek; Jungmannova škola: Milota Zdirad Polák, Antonín Marek, Jan Evangelista Purkyně, bratři Preslové; historici: František Palacký a Pavel Josef Šafařík; básníci: Jan Kollár a František Ladislav Čelakovský

Období	Významné události a činnosti	Významné osobnosti
3. fáze – vrcholná 30.–40. léta 19. st. <i>romantismus</i>	české hry ve Stavovském divadle, osobitá autorská česká epika, lyrika a drama, sběratelství lidové slovesnosti	dramatik: Josef Kajetán Tyl; básník a sběratel folklóru: Karel Jaromír Erben; básník: Karel Hynek Mácha; hudebník: František Škroup – autor hudby budoucí hymny
4. fáze – revoluční 1848–1858 <i>počátky realismu</i>	radikalizace části společnosti, represe a Bachův absolutismus, vznik spolků, almanachy, vydávání české beletrie	novinář a satirik: Karel Havlíček Borovský; spisovatelka a sběratelka: Božena Němcová; spisovatel a novinář: Karel Sabina; novinář a politik: Josef Václav Frič; hudební skladatel: Bedřich Smetana

doznívání národního obrození – ideály národních buditelů byly živé celé 19. století, aktualizovaly se s každou další generací, v souvislosti s výstavbou Národního divadla nazýváme umělce, kteří se podíleli na jeho výzdobě, generací Národního divadla (architekti Josef Zítka a Josef Schulz, malíři: Mikoláš Aleš, František Ženíšek, Vojtěch Hynais, sochař: Josef Václav Myslbek)

1. fáze národního obrození – obranná

Druhá polovina 18. století byla ovlivněna osvícenskými ideály. Po vzoru Francie docházelo i u nás k povstáním proti monarchii (1775). Papež zrušil jezuitský řád (1773) a katolická církev částečně ztratila svůj vliv ve školství i ve společnosti. Marie Terezie a Josef II. začali postupně reformovat feudální stát tak, aby umožnili rozvoj manufaktur a továren. Na to potřebovali větší přísun vzdělanějších obyvatel z venkova. Proto byla v roce **1774 zavedena povinná školní docházka** od 6 do 12 let a také byla reformována státní správa. Jednotným úředním jazykem se stala němčina, což vzbudilo v českých zemích velký odpor. Jasným projevem odporu proti germanizaci (poněmčování) bylo užívání češtiny (kdo mluví česky, je vlastenec) a studium českého jazyka a dávné historie Čechů. **Historik František Martin Pelcl** vydal roku 1775 **Balbínovu Rozpravu na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého** a roku 1793 se stal prvním profesorem českého jazyka na pražské univerzitě. V roce **1796 vydal Novou kroniku českou** (1. pokus o vědecké dílo o historii).

V roce **1774 byla založena Soukromá společnost nauk** (od r. 1790 Královská česká společnost nauk). Spisovným jazykem české vědy byla němčina, která dokonce vytlačovala z vysokých škol latinu. Ve druhé fázi národního obrození vznikla zásluhou Jungmanna a jeho spolupracovníků ve všech oborech nová česká terminologie. Václav Matěj Kramerius založil **Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny** a v roce 1790 založil nakladatelství **Česká expedice**, které vydávalo nejen klasickou literaturu, ale také knížky lidového čtení a tzv. kalendáře. Vlastenci se snažili prosadit češtinu na školách, a zvláště v divadle.

Vůdčí osobností byl **jazykovědec Josef Dobrovský**, autor první české gramatiky a zakladatel slavistiky (studia slovanských jazyků a folklóru). Vlastence ovlivňovala idea slovanské vzájemnosti mezi menšími národy na území Německa, Rakouska a Ruska. Spisovatelé jezdili na studijní pobyty do Ruska. Vznikala tzv. ohlasová poezie inspirovaná ústní lidovou slovesností. Hlavními představiteli národního hnutí byla česká inteligence (vědci, umělci, kněží a učitelé), kteří kladli důraz na vzdělávání lidových vrstev. Byli označováni za **národní buditele**.

2. fáze národního obrození – ofenzivní

Následující generace se snažila potvrdit záchranu českého jazyka tím, že do češtiny překládala významná díla světové literatury a vydávala je. Nejvýznamnější osobností této generace byl jazykovědec **Josef Jungmann**, který napsal také první českou romanci **Oldřich a Božena** a zorganizoval velkolepé vydávání pětidílného česko-německého slovníku s původní vědeckou terminologií. Ačkoli v roce 1809 utužil kníže cenzuru, pěstovali Češi i nadále společenský život. Zakládali čtenářské kroužky a básnické družiny. **Václav Kliment Klicpera** napsal asi šedesát původních her, většinou jednoaktovek, veseloher. Preromantismus hledal inspiraci v mýtech a folklóru různých národů. **Pavel Josef Šafařík** vydal stěžejní dílo o slovanské literatuře **Slovanské starožitnosti**. **František Palacký**, přezdívaný Otec národa, začíná psát **Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě**. Z touhy po vlastním slovanském bájesloví vznikly řemeslně dokonalé padělky: **Rukopis královédvorský** a **Rukopis zelenohorský**. Spory o jejich pravost probíhaly až do počátku 20. století. Rukopisy inspirovaly mnoho spisovatelů a umělců (malíři Josef Mánes a Mikoláš Aleš, sochař Josef Václav Myslbek, básníci Jaroslav Vrchlický a Julius Zeyer, skladatel Bedřich Smetana).

Kolem roku 1800 se stavělo ještě v duchu **empíru** a později v historických stylech novogotiky a novorenesance. Typickými empírovými stavbami byly zámky Kačina, Dačice, Kostelec nad Orlicí, Kynžvart a Veltrusy. V empírovém stylu byl postaven kostel sv. Kříže v Praze, přestavěn dům U Hybernů i některé činžovní domy. Součástí empírových zámků byly rozsáhlé anglické parky.

Hudba v období klasicismu je zastoupena skladateli **Jiřím Bendou**, **Josefem Myslivečkem** a **Františkem Xaverem Brixim**. Český hudební skladatel přelomu klasicismu a romantismu, **Jan Jakub Ryba**, sbíral lidové písně a složil známou **Českou mši vánoční**. V roce 1799 založil císař František I. **Akademii výtvarných umění** v Praze. V této době tvořili své krajiny a zátiší malíři **Antonín Machek**, **Antonín Mánes** a **Josef Navrátil**. Malíř **František Tkadlík** se zaměřoval na portréty.

Opakování:

- Co bylo české národní obrození a kdy probíhalo?
- Vysvětlete, co způsobilo vznik národního obrození.
- Charakterizujte jeho průběh a jednotlivé fáze.
- Porovnejte první a druhou fázi. V čem se zásadně liší?